
Kihomatotauti (enterobiaasi)

Kihomato on 8–13 mm pitkä, vajaan millimetrin levyinen valkea sukkulamato *Enterobius vermicularis*, joka elää paksusuolen loppupäässä. Se on vain ihmisen loinen ja tarttuu suoraan ihmisestä toiseen. Tartunta saadaan munien välityksellä. Naaraat ryömivät paksusuolesta peräaukon seutuun munimaan etenkin öisin. Mato on lääkeherkkä vain tietyssä vaiheessa, minkä takia lääkekuuri on uusittava 2 viikon kuluttua. Munat pysyvät elossa viikkokausia esim. vuodevaatteissa. Oireet (kutina) voivat ilmetä vasta 1-2 kk tartunnasta. Kihomadot ovat tavallisimpia 3–10-vuotiailla lapsilla, mutta vanhempien lasten ja aikuistenkaan tartunnat eivät ole harvinaisia.

Oireet

Peräaukon seudussa on kutinaa etenkin yöllä. Raapimisesta voi seurata perianaalialueen ihon bakteeri-infektioita. Ruokahaluttomuutta tai ärtyisyyttä voi ilmetä.

Diagnoosi

Ulostenäytettä ei pidä käyttää kihomaton diagnostiikassa, koska kihomaton munia ei yleensä voida osoittaa ulostenäytteestä. Kihomatonäyte (F-Enve-O, F-Kihomato, 2053) otetaan hankaamalla keittosuolaliuokseen kastetulla pumpulitikulla peräaukon reunoja ja käyttämällä tikku 0.5 cm syvyydellä peräaukossa. Kihomatonäyte otetaan aamulla (tarvittaessa 2-3 peräkkäisenä aamuna) ennen ulostamista tai peseytymistä. Tikku lähetetään laboratorioon 1 ml keittosuolaa sisältävässä putkessa. (Ks. potilasohje kihomatonäytteenotosta Hoito-ohjeet.fi – sivustolta.)

Hoito

Ilman reseptiä on saatavilla Pyrviini (Pyrvin®) 7.5–10 mg/kg kerta-annoksena. Vaihtoehtoisena on mebendatsoli (Vermox®) 100 mg kerta-annoksena, tarvittaessa 100 mg × 2 × 3. Alle 2-vuotiaille riittää annokseksi 50 mg. Mebendatsoli on erityislupavalmiste. Tarvittaessa voidaan antaa Vermoxia 1 tbl viikossa kuukauden ajan. Myös albendatsoli (Zentel®, 400 mg, kerta-annos tyhjään mahaan, aikuisille ja yli 2-vuotiaille lapsille) on tehokas. Hoito on syytä antaa samanaikaisesti koko perheelle, myös oireettomille. Hoito uusitaan aina 2 viikon kuluttua. Usein uusiutuviissa tapauksissa voi käyttää Zenteliä 3 annoksena peräkkäisinä päivinä ja uusia kuuri 2 viikon kuluttua. Mebendatsolia tai albendatsolia ei tule käyttää raskauden tai ainakaan sen ensikolmanneksen aikana, joskaan niiden haitallisuudesta sikiölle ei ole näyttöä. Imetyksen aikana niitä voidaan käyttää. Pyrviiniä pidetään turvallisena raskauden ja imetyksen aikana, vaikka asiaa ei ole systemaattisesti tutkittu.

Hoitoannoksen ottamisen jälkeisenä päivänä pestään vuodevaatteet, alusvaatteet, pyyhkeet, yöpuvut ja unilelu, ja tehdään viikkosiivous. Patjat, tyynyt ja peitot imuroidaan tai tuuletetaan. Ovenkahvat, hanat ja valokatkaisijat puhdistetaan hyvin. Lasten kynnet leikataan lyhyiksi ja ne pidetään puhtaina. Patjoista ja peitteistä munat saa tuhottua kuumakäsittelyllä saunassa tai talvella kunnan pakkasessa, mikäli tekstiilit kestävät käsittelyn. Lasten kynnet leikataan lyhyiksi. Lapselle annetaan yöksi puuvillakäsineet kynsien pureskelun ja sormien nuolemisen estämiseksi. Jos päiväkotiryhmässä todetaan kihomatoja vähintään kolmasosalla lapsista, kannattaa koko ryhmä hoitaa, samoin perheenjäsenet. Hoito toistetaan 2 viikon kuluttua. Päiväkodista ei tarvitse olla pois kihomatojen vuoksi. Lapsen ottaminen väliaikaisesti pois päivähoidosta saattaa auttaa, mikäli epäillään päiväkotiperäistä uudelleentartuntaa. Mikäli lapsella on vatsavaivoja tai oksentelua, voi olla tarpeen poissulkea suolistotulehdustaudin ja keliakian mahdollisuus.

Ennaltaehkäisy

Tehostetaan käsi- ja WC-hygieniaa. Kädet on pestävä vedellä ja saippualla (käsidesinfektioaine ei riitä) ja on käytettävä kertakäyttöisiä paperipyyhkeitä. Käsien pesusta on huolehdittava, erityisesti ennen ruokailua ja WC-käynnin jälkeen. Sormin syömistä kannattaa välttää. Vältetään nukkumista samoissa lakanoissa kuin kihomadon kantajat. Jotta munia tarttuisi sormiin mahdollisimman vähän, on kynnet pidettävä lyhyinä. Jos kihomatovaiva on sitkeä ja uusii, kannattaa imuroida tai pestä verhotkin, sillä huonepölyssä olevat munat voivat säilyä niissäkin. Vessan ja kylpyhuoneen hanat ja ovenkahvat on syytä pyyhkiä. Lemmikkieläimiin madot eivät tartu eivätkä lemmikkien madot tartu ihmiseen.

Kihomatotautia sairastavan tai epäilyn hoito sairaalassa

Eristys. Potilas hoidetaan kosketuseristyksessä, 1 hengen huoneessa, jossa on oma WC ja pesutila. Lapsipotilaalle annetaan tarvittaessa potilashuoneeseen helposti huollettavia leluja (esim. legot).

Suojainten käyttö. Henkilökunta käyttää lähihoidossa suojaesiliinaa tai suojatakkaa sekä suojakäsineitä. Omaiset eivät tarvitse suojaimia. Heidät ohjataan hyvään käsihygieniaan.

Käsihygienia. Potilas ja omaiset ohjataan hyvään käsihygieniaan esimerkiksi wc-käyntien jälkeen ja ennen ruokailua. Kädet pestään vedellä ja saippualla.

Altistuneet. Sairaalahoidossa kihomatotautia sairastavalle potilaalle altistuneita muita potilaita ei pääsääntöisesti hoideta ennaltaehkäisevästi. Sen sijaan potilaan perhe / samassa taloudessa asuvat hoidetaan samanaikaisesti ja ohjataan tekemään kotona vuodevaatteiden, vaatteiden yms. vaihto sekä siivous (ks. edellä kohta ennaltaehkäisy). Altistuneille potilaille ja omaisille kerrotaan, että kihomatotartunta saattaa olla mahdollinen, jotta he osaavat epäillä tartuntaa mahdollisten oireiden ilmaannuttua. Jos kihomatotautia sairastava on hoidettavana päiväkodissa, koulussa tai vastaavassa, ohjataan kihomatotaudista kertomaan, jotta tautia osataan epäillä ja oireiset taudinkantajat hoitaa. Päiväkodeissa ja kouluissa altistuneiden

ihmisten hoitamista harkitaan tapauskohtaisesti (kotikunnan tartuntataudeista vastaava lääkäri). Jos päiväkotiryhmässä on todettu kihomatoja vähintään kolmasosalla lapsista, kannattaa koko lapsiryhmä hoitaa. Päiväkodista ei tarvitse olla poissa todettujen kihomatojen vuoksi.

Eristyksen päättäminen. Eristys voidaan päättää 1 vuorokauden kuluttua ensimmäisen lääkityksen annosta. Vuodevaatteet laitetaan pesuun ja vaihdetaan puhtaisiin. Patja voidaan tuulettaa ulkona (pakkanen tappaa elävät toukat) tai imuroida. Patjansuojus vaihdetaan.

Vaatteet. Ensimmäisenä lääkkeenoton jälkeisenä päivänä potilaan alusvaatteet/pyjama ja pyyhkeet vaihdetaan puhtaisiin.

Välineet ja lelut. Ensimmäisenä lääkkeenoton jälkeisenä päivänä lapsipotilaalla käytössä ollut tutti vaihdetaan uuteen tai huolletaan keittämällä. Potilaalla käytössä olleet osaston pehmolelut lähetetään pesulaan. Potilashuoneessa käytössä olleet monikäyttöiset tarvikkeet tai lelut huolletaan tavanomaiseen tapaan. Kertakäyttöiset tavarat laitetaan roska-astiaan.

Siivous. Potilashuoneen siivouksessa käytetään klooripitoista siivousainetta (500 ppm). Erityistä huomiota kiinnitetään lavuaarin, hanojen ja ovenkahvojen puhdistamiseen.